

Hazaálmodják magukat

Rendhagyó kiállítás Újvidéken a helyi svábság történetéről

Előbb a Dunának üvegpadróra vetített hullámai fölött kell ellépdelni, majd egy méretarányos fahajóhídon áthaladva jut be a látogató a hosszú kiállítási terembe, ahol feltárul az újvidéki svábság története, letelepedésüktől kezdve a hatalmas záróképekig, amelyek kinagyított fényképek, s azt ábrázolják, mint vándorolnak 1944 őszén szekéren-gyalogosan, úttalan utakon az új hatalom kényszerétől hajtvá kifelé Vajdaságból.

DR. ÓZER ÁGNES

Valamerre Németország felé. Ők voltak azok, akik azt gondolták, hogy mivel a háború alatt nem tettek semmi rosszat, majd utána bántódásuk sem lesz. Tévedtek. A háború előtt mintegy 7000 volt a számuk a székvárosban, a 2001. évi népszámláláskor 301-en vallották magukat német ajkúnak.

Újvidéken, a Duna utca 29. szám alatt az Ilić-galériában rendezte meg a róluk szóló kiállítást Egy újvidéki történet avagy városunk németjei címmel a Városi Múzeum **dr. Ózer Ágnes** múzeumi tanácsos hosszú kutatása és anyaggyűjtése, és nagy-nagy szakértelme eredményeként.

– Az újvidéki németek történetével az utóbbi tíz évben gyakran találkoztam a munkám során, s rájöttem, hogy Újvidék fejlődéséhez és polgárosodásához a számbelileg is túlsúlyban levő németek járultak hozzá. Voltaképpen ők voltak az újvidéki polgári világ megteremtői a szerbekkel és a kisebb létszámú magyarsággal egyetemben – mondja. Hogy miért pont most jött létre a kiállítás?

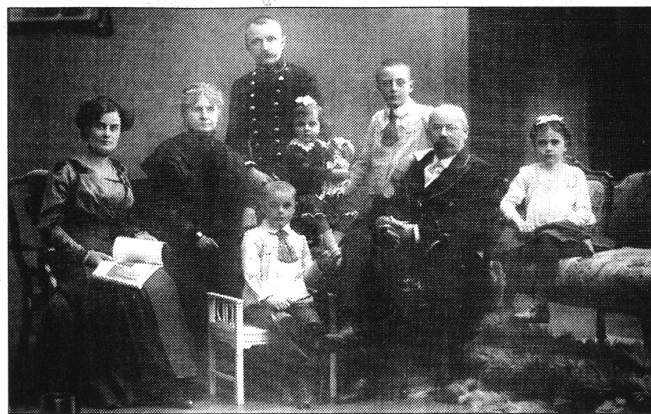
– Azért, mert most kerekedett ki az anyag, és mert most meg lehetett rendezni. Fontos momentumuma ez a történelmi szembenézésnek...

Hát igen, egyszer mindennek eljön a maga ideje.

NÉPSZERŰ VOLT A KUGLÓF,
SÜTŐFORMÁI MÁIG MEGMARADTAK

Sok érdekes anyagot tartalmaz a kiállítás, okmányokat, fényképeket, használati tárgyakat, szerszámokat.

NÉPES VOLT A ZANBAUER CSALÁD

– Egyik szívemhez nőtt érdekes ritkaság például az első újvidéki városi tanács tagjainak eredeti névsora 1748-ból, amelyben nemcsak a felekezeti hovatartozás, hanem a nemzeti hovatartozás is fel van tüntetve – meséli lelkesen Ózer asszony. – Aztán kiderítettük, hogy a még 1790-ben megalakult Céliövő Egyletnek bizony nőtagjai is voltak, mint az egyik régésregi felvételen látható. Sikerélmény számomra az is, hogy prezentálhattuk az egykori Német utcát, ma Čirpanov utca a neve, s a Futaki utcai piacra merőlegesen húzódik néhány száz méter hosszúságban az immár eltűnt, de ma is emlékezetes Dominó vendéglő irányába. De az egykori utcából (az újabban fékevesztetten nyereszkedő tömbépítkezés következtében – a szerk. megj.) ma már csak öt épület áll. Kérdés, hogy melyik meddig. Izgalmas az újvidéki vízimalmosok története is.

A németek avagy dunai svábok újvidéki jelenlétének rengeteg a történelmi és tárgyi nyoma, mégis kevés az erről szóló irodalom. Az első tanulmánykötetet Mirnics József írta meg, Branko Bešlin a sajtótörténetet dolgozta fel, Belgrádban pedig Žiletic professzor foglalkozik a témával. Újabbban már több publicisztikai írás is megjelent.

Egyébként nem csoda, hogy a svábok (a Németországból egykor betelepített németeket nevezik így) témája hosszú évtizedekig tabunak számított, mert akkor szóba kerültek volna a közvetlenül a háború végén létrehozott gyűjtőtáborok (például az újvidéki központi meg a járeki, a gákovai, a kničanini, azaz rudolfsnadi)

az ottani borzalmakkal egyetemben, meg a kivégzések is. Szerfelett kínos lett volna ezt fészegetni a titói Jugoszláviában. Nem is feszegették.

– **Egyáltalán mennyit tudunk ma a Duna menti svábokról?**

– Mi keveset, s ezzel a kiállítással voltaképpen kicsit megismerkedünk velük. Ők viszont nagyon sokat foglalkoznak magukkal. Ulmban van a dunai svábok központi múzeuma. A futaki németek történetét például München-Haarban rendezték kiállítással. Münchenben havonta egyszer összejönnek az innen elszármazottak, illetve utódaik, és disznótort csinálnak, ami az ottani németeknek, ugye, nem szokása. Azonkívül egyre tömegesebben jönnek „haza” meglátogatni temetőiket. Fogadtatásuk eltérő, de főleg pozitív. Ők meg azt mondják, attól függően, hány évesen távoztak, hogy még ennyi év után is hazaálmodják magukat. Érdekes, de még a legkisebbek is érzik,

hogy mi a honvág. Amikor hazalátogatnak, keresik az itteni ízeket, kötődnek az itteni szokásokhoz.

Itthon pedig az egykori német temetők sorsa intézményesen még mindig rendezetlen. Sokfelé ez nagyon is meglátszik. Itt-ott akad már emlékmű az egykor itt éltek, illetve haltak emlékére, de a gyűjtőtáborok helye zömmel jelöletlen. Mellesleg akárcsak az 1944–45-ös magyar áldozatok kivégzésének, illetve elföldelésének színhelyei.

GYÁSZOS TÁVOZÁS 1944-BEN

A svábok a háború végén nemcsak testi-lelki mivoltukban lettek áldozattá, hanem anyagi vonatkozásban is. A kollektív bűnösség elve alapján vagyonukat elkobozták, márpedig nemcsak Újvidéken, hanem egész Vajdaságban igencsak számottevő értéket tett ki ez a vagyon. Hogy most ezt visszaigénylik-e?

– Vannak, akik beadták a vagyon-visszaszámraztatási kérelmet. Jogosan – mondja végezetül dr. Ózer Ágnes, és nem felejt el hozzáfűzni, hogy ki mindenkinek hálás azért, hogy ez a kiállítás létrejöhett. – Az anyagkölcsonzó intézmények segítségével mellett **Nagyhegyesi Ferenc** és **Krämer Ferenc** emlékeinek felidézésével teljesült ki az a kép, amit ez a kiállítás bemutat. Köszönet érte.

A kiállítás november 5-éig tekinthető meg.

HABRAM Károly